

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНИХ МОВ
Кафедра китайської мови і перекладу

ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКОГО РОЗМОВНОГО ЕТИКЕТУ

*Курсовий проєкт
з напрямку підготовки 035.065.01
Мова і література (китайська)
4 курс, МЛКб-2-21*

Бережної Катерини Олегівни

*Науковий керівник:
Кравченко О.О.*

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КИТАЙСЬКОГО РОЗМОВНОГО ЕТИКЕТУ.....	6
1.1. Поняття та значення мовного етикету в китайській культурі.....	6
1.2. Лексико-семантичні особливості ввічливості у китайській мові.....	11
1.3. Вплив конфуціанських традицій на формування мовного етикету.....	17
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ВИРАЖЕННЯ ВВІЧЛИВОСТІ У КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	28
2.1. Лексико-семантичні особливості звертань і привітань в офіційній та неофіційній комунікації.....	28
2.2. Лексико-семантичні засоби вираження вибачень, подяки та згоди.....	36
2.3. Табуйована лексика та типові помилки у спілкуванні з носіями китайської мови.....	42
ВИСНОВОК.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження особливостей китайського розмовного етикету зумовлена сучасними глобалізаційними процесами, що сприяють активному міжкультурному спілкуванню. В умовах розширення міжнародних відносин і економічної взаємодії, знання специфіки етикету, зокрема мовного, стає важливим чинником для успішної комунікації та збереження культурної гармонії в різноманітних ситуаціях. Китай є однією з найбільших економік світу, і розуміння основних принципів китайського розмовного етикету є важливим для тих, хто має намір взаємодіяти з носіями цієї культури в діловому чи особистому контексті. Китайська культура має багатовікову історію, багатий культурний спадок та специфічні традиції, що глибоко відображаються в повсякденному спілкуванні. Мовні етикетні норми в Китаї є одними з найбільш розвинених та структурованих у світі. Особлива увага приділяється концепціям гармонії та поваги. Ці елементи грають ключову роль у формуванні китайських комунікаційних стратегій і мають вирішальне значення для успішного спілкування з китайцями. Актуальність цієї теми зростає в умовах інтенсифікації міжкультурних обмінів. Зростання ролі Китаю на міжнародній арені, розширення економічних та культурних зв'язків, туристичні потоки та співпраця між різними країнами вимагають глибшого розуміння основ китайської комунікаційної культури. Вивчення розмовного етикету допомагає уникнути непорозумінь, підвищує ефективність міжособистісної взаємодії і, як наслідок, сприяє зміцненню міжнародних відносин. Дослідження китайського розмовного етикету також має велике значення для вдосконалення навичок міжкультурної комунікації у сфері бізнесу та дипломатії. Врахування тонкощів китайського етикету дозволяє створити сприятливі умови для ведення переговорів, налагодження партнерських відносин та досягнення взаєморозуміння в межах міжнародної співпраці. Тому знання цих особливостей не лише сприяє поглибленню взаємодії між культурами, але й дає можливість уникнути культурних непорозумінь та конфліктів, що виникають через неправильне тлумачення соціальних норм і етикетних стандартів. Отже, дослідження китайського розмовного етикету є надзвичайно важливим і

актуальним, оскільки воно сприяє розвитку міжкультурного діалогу, формуванню взаємоповаги та гармонійних відносин між людьми різних культур, особливо в умовах сучасної глобалізованої реальності.

Об'єкт дослідження – китайський розмовний етикет, який включає в себе мовні та невербальні елементи комунікації, соціальні норми, традиції та правила, що регулюють поведінку та взаємодію між людьми в Китаї.

Предмет дослідження – специфіка мовного етикету в китайській культурі, зокрема його основні вирази, вираження поваги, вибачень, подяки та згоди, а також культурні принципи, які лежать в основі китайської комунікації.

Мета дослідження – вивчити основні особливості китайського розмовного етикету, з'ясувати вплив культурних традицій на комунікаційні практики в Китаї, а також з'ясувати, як ці особливості впливають на міжнародне спілкування та взаємодію між людьми різних культур.

Для реалізації поставленої мети визначено наступні завдання:

- Охарактеризувати поняття та значення мовного етикету в китайській культурі
- Проаналізувати лексико-семантичні особливості ввічливості у китайській мові
- Описати вплив конфуціанських традицій на формування мовного етикету
- Проаналізувати лексико-семантичні особливості звертань і привітань в офіційній та неофіційній комунікації
- Описати лексико-семантичні засоби вираження вибачень, подяки та згоди
- Охарактеризувати табуйовану лексику та типові помилки у спілкуванні з носіями китайської мови

Методи дослідження. При написанні курсової роботи використовуються різні наукові методи, зокрема теоретичні аспекти роботи досліджуються із застосуванням методів індукції і дедукції, системного підходу, теоретичного аналізу та порівняння, за допомогою яких охарактеризовано особливості китайського розмовного етикету

Структура курсової роботи. Курсова робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КИТАЙСЬКОГО РОЗМОВНОГО ЕТИКЕТУ

1.1. Поняття та значення мовного етикету в китайській культурі

Мовний етикет у китайській культурі глибоко вкорінений у традиціях конфуціанства, яке наголошує на важливості соціальної ієрархії та поваги до старших. У спілкуванні велике значення має правильне звертання до співрозмовника відповідно до його віку, статусу та соціальної ролі. Китайська мова містить широкий спектр ввічливих звертань, які відображають не лише ввічливість, а й глибоку шану до традицій.

Згідно з соціолінгвістичним підходом, мовний етикет – це сукупність сталих виразів, формул ввічливості, звернень і ритуальних фраз, які використовуються для вираження поваги, підтримання міжособистісних зв'язків та збереження соціальної ієрархії. З точки зору етнолінгвістики, китайський мовний етикет відображає традиційні уявлення про взаємини між людьми, що ґрунтуються на принципах конфуціанства, таких як "жень" (гуманність), "лі" (етикет) та "сяо" (синівська шанобливість). Лінгвокультурний підхід трактує мовний етикет як вербальний прояв культурних норм і національного світогляду, що в Китаї тісно пов'язаний із поняттями гармонії, колективізму та субординації. З позиції прагмалінгвістики мовний етикет розглядається як стратегія мовленнєвої поведінки, спрямована на уникнення конфліктів, збереження позитивного іміджу співрозмовника та досягнення комунікативної ввічливості. Мовний етикет у китайській культурі є багатогранним явищем, що інтегрує мовні, культурні та соціальні аспекти, забезпечуючи ефективну та гармонійну взаємодію між людьми [1, с.175].

Мовний етикет у китайській культурі ґрунтується на принципах ввічливості, гармонії та поваги до співрозмовника. Одним із найважливіших аспектів комунікації є використання традиційних виразів подяки та вибачень, які демонструють соціальну взаємодію та вихованість. Китайці надають велике значення правильному вибору мовних конструкцій залежно від контексту спілкування, соціального статусу учасників діалогу та ступеня їхньої близькості. Вираз подяки у китайській мові може мати різні форми залежно від ситуації. У формальних обставинах найбільш уживаним словом є 谢谢 (xièxiè), що

відповідає українському «дякую». У більш офіційних контекстах, наприклад, у бізнес-спілкуванні або в розмові з вищими за статусом особами, використовують більш ввічливу конструкцію, таку як 非常感谢 (*fēicháng gǎnxiè*) – «щиро дякую» або 万分感谢 (*wànfēn gǎnxiè*) – «надзвичайно вдячний». Однак у повсякденному житті серед близьких друзів і членів родини подяка може виражатися не лише словами, а й невербальними жестами – кивком голови, усмішкою або навіть легким помахом руки, що означає «не варто подяки». Цікаво, що в багатьох ситуаціях китайці можуть не вживати слово «дякую» в тих випадках, коли його очікували б у західних культурах. Наприклад, у родині або серед близьких друзів занадто часте використання *xièxiè* може сприйматися як створення дистанції між співрозмовниками. Тому всередині родини традиційно очікується, що допомога та підтримка є природними й не потребують словесної вдячності.

Вибачення також відіграють важливу роль у мовному етикеті. Найпоширенішим виразом є 对不起 (*duìbuqǐ*), що означає «вибачте» або «перепрошую». У більш серйозних ситуаціях, коли необхідно висловити глибоке каяття, можуть використовуватися вирази 十分抱歉 (*shífēn bàoliàn*) – «щиро перепрошую» або 请原谅 (*qǐng yuánlìang*) – «прошу вибачення». У випадках незначних незручностей часто застосовується м'якша фраза 不好意思 (*bù hǎoyìsi*), що буквально означає «мені незручно» і використовується для вибачень у повсякденних ситуаціях, таких як випадковий дотик у громадському транспорті або невелике запізнення. Таким чином, формули ввічливості в китайській культурі не лише демонструють повагу до співрозмовника, а й відображають традиційні цінності гармонії та скромності. Використання правильних виразів у відповідному контексті є важливим елементом успішного спілкування, допомагаючи уникати непорозумінь та підтримувати позитивні соціальні зв'язки.

Китайська культура традиційно ґрунтується на принципах гармонії, взаємоповаги та збереження обличчя (面子 *miànzi*). Саме тому китайці уникають прямолінійності в спілкуванні, віддаючи перевагу м'яким і непрямим

формулюванням. Це особливо помітно у вираженні відмови, критики або незгоди, де прямі слова можуть бути сприйняті як грубі або навіть образливі. Замість категоричного «ні» (不 bù), яке може створити напругу у відносинах, використовуються більш завуальовані фрази. Наприклад, якщо людина не може прийти на зустріч, замість прямої відмови вона може сказати 可能过一会儿 (kěnéng guò yíhuìr) – «можливо, трохи пізніше» або 我再看看 (wǒ zài kànkàn) – «я ще подивлюся», що дає можливість співрозмовнику зрозуміти ситуацію без створення конфлікту. У бізнес-спілкуванні така стратегія особливо важлива. Наприклад, якщо компанія не зацікавлена у співпраці, представник може сказати 我们需要再考虑一下 (wǒmen xūyào zài kǎolù yíxià) – «нам потрібно ще трохи подумати», замість прямого відхилення пропозиції. Такі вислови дозволяють уникнути різкої відмови, залишаючи можливість для подальших переговорів. Крім того, китайці уникають прямої критики, особливо в публічних ситуаціях. Якщо керівник незадоволений роботою співробітника, замість того, щоб сказати 你的工作有很多问题 (nǐ de gōngzuò yǒu hěn duō wèntí) – «у твоїй роботі багато проблем», він може висловитися більш дипломатично: 或许我们可以换一种方式试试 (huòxǔ wǒmen kěyǐ huàn yí zhǒng fāngshì shìshi) – «можливо, ми могли б спробувати інший підхід». Таким чином, зберігається позитивний настрій і уникнення втрати обличчя з боку співрозмовника. Такий стиль спілкування глибоко вкорінений у китайському суспільстві та є важливою частиною мовного етикету. Він сприяє підтриманню гармонії у відносинах, уникаючи конфліктів і створюючи атмосферу взаємоповаги [2].

Скромність є однією з ключових цінностей китайської культури, що проявляється у багатьох аспектах спілкування, зокрема у прийнятті компліментів. На відміну від західних культур, де прийнято висловлювати вдячність у відповідь на похвалу, китайці часто применшують свої заслуги або навіть відкидають комплімент. Така поведінка ґрунтується на конфуціанському уявленні про скромність як важливу чесноту, що допомагає підтримувати гармонію у суспільстві. Коли китайці отримують комплімент, замість

звичайного «дякую» (谢谢 xièxiè) вони можуть відповісти 哪里哪里 (nǎlǐ nǎlǐ), що дослівно означає «де там, зовсім ні». Це своєрідний спосіб висловити скромність, підкреслюючи, що заслуга, про яку йдеться, не така значуща. Інший поширений варіант – 不敢当 (bù gǎn dāng), що можна перекласти як «я цього не заслуговую». Такі відповіді демонструють не лише вихованість, а й прагнення уникнути пихатості, яка в китайському суспільстві сприймається негативно. У професійному середовищі ця традиція також відіграє важливу роль. Наприклад, якщо керівник хвалить підлеглого за успішно виконаний проєкт, працівник може відповісти 这是团队的功劳 (zhè shì tuánduì de gōngláo) – «це заслуга команди», підкреслюючи колективний внесок, а не особисту майстерність. Такий підхід сприяє зміцненню командного духу та запобігає надмірному піднесенню однієї людини над іншими. Скромність у відповідь на компліменти поширюється і на особисте життя. Наприклад, якщо хтось хвалить господаря дому за смачну вечерю, той може відповісти 随便做的 (suíbiàn zuò de) – «я просто приготував абияк», навіть якщо страва була ретельно продуманою і складною у виконанні. Це не означає, що людина дійсно недооцінює свої здібності, а лише демонструє повагу до співрозмовника, запрошуючи його не зосереджуватися на похвалі. Така традиція самоприниження може бути незвичною для представників інших культур, які звикли відкрито приймати компліменти. Проте в китайському суспільстві вона вважається ознакою вихованості та сприяє гармонійним відносинам між людьми. Уміння правильно реагувати на похвалу – це не лише прояв мовного етикету, а й відображення глибоких культурних традицій, що визначають соціальну взаємодію в Китаї [3, с.479].

У китайській культурі обмін подарунками є не лише проявом доброзичливості, а й важливою соціальною традицією, яка регулюється нормами етикету. Правильна поведінка під час дарування та отримання подарунка свідчить про вихованість, повагу та розуміння культурних цінностей. Одним із ключових аспектів цього етикету є традиція відмови від подарунка перед його прийняттям, а також правила, що стосуються моменту відкриття подарунка.

Коли людині вручають подарунок, вона зазвичай кілька разів відмовляється від нього, перш ніж зрештою прийняти. Така поведінка має символічне значення і демонструє скромність та небажання виглядати жадібною. Наприклад, отримувач може сказати 这太贵重了, 我不能收 (*zhè tài guìzhòng le, wǒ bù néng shōu*) – «Це надто дорого, я не можу прийняти», або 你太客气了 (*nǐ tài kèqì le*) – «Ви надто люб'язні». Лише після кількох наполягань дарувальника подарунок можна прийняти, що створює баланс між вираженням вдячності та демонстрацією скромності. Ще одне важливе правило полягає в тому, що отримувач не відкриває подарунок одразу після його отримання. У китайській культурі це може бути розцінене як ознака нетерпіння або навіть жадібності. Замість цього дарувальнику висловлюється подяка словами 谢谢你的礼物 (*xièxiè nǐ de lǐwù*) – «Дякую за ваш подарунок», і лише пізніше, у приватній обстановці, його можна розгорнути. Після цього часто прийнято висловити подяку ще раз – наприклад, повідомленням або особисто при наступній зустрічі. Дарування подарунків у Китаї також супроводжується певними культурними нюансами. Наприклад, важливо правильно вибрати подарунок, оскільки деякі речі можуть мати негативне символічне значення. Дарувати годинник (钟 *zhōng*) небажано, оскільки цей ієрогліф співзвучний слову «кінець» (终 *zhōng*), що асоціюється зі смертю. Те ж саме стосується носових хусток, білого або жовтого квіття, які в китайській традиції пов'язані з жалобою. Етикет дарування та отримання подарунків у Китаї є відображенням загальної концепції гармонії у стосунках між людьми. Він базується на принципах взаємної поваги, стриманості та символічної взаємодії. Дотримання цих правил допомагає не лише продемонструвати вихованість, а й зміцнити соціальні зв'язки, що є важливим аспектом китайської культури.

Отже, мовний етикет у китайській культурі відображає багатовікові традиції та моральні цінності, що спрямовані на підтримку гармонійних відносин між людьми. Знання основних правил мовного етикету допомагає краще

розуміти китайське суспільство та ефективно взаємодіяти з його представниками.

1.2. Лексико-семантичні особливості ввічливості у китайській мові

Ввічливість у китайській мові є невід'ємною частиною комунікації, що ґрунтується на традиційних конфуціанських принципах гармонії, ієрархії та взаємної поваги. Лексико-семантичні особливості вираження ввічливості в китайській мові включають використання шанобливих форм звертання, евфемізмів, самоприниження, специфічних формул подяки та вибачень.

Однією з ключових характеристик китайської ввічливості є використання почесних та шанобливих займенників і титулів, що відображають традиційні принципи конфуціанської етики, такі як ієрархія, взаємоповага та гармонія у суспільстві. У китайській мові звернення до людини через її посаду, сімейний статус або соціальне положення є обов'язковим, особливо у формальних ситуаціях. Наприклад, звертання 王老師 (Wáng lǎoshī) – «вчитель Ван» або 李經理 (Lǐ jīnglǐ) – «менеджер Лі» не тільки підкреслює професійний статус співрозмовника, а й демонструє повагу до його ролі в суспільстві. Окрім посадових титулів, поширене звернення за сімейним статусом або віком, особливо у родинному колі чи серед близьких знайомих. Наприклад, до старших чоловіків можуть звертатися як 叔叔 (shūshu) – «дядько» або 爷爷 (yéye) – «дідусь», навіть якщо це не родич, а знайома людина. Аналогічно до жінок звертаються 阿姨 (āyí) – «тітка» або 奶奶 (nǎinai) – «бабуся». Такі форми ввічливого звертання не лише вказують на вік співрозмовника, а й зміцнюють соціальні зв'язки, створюючи атмосферу теплих стосунків [4, с.87].

У спілкуванні з людьми, які мають вищий соціальний статус, старшими за віком або у формальному контексті, замість особистого займенника 你 (nǐ) – «ти» використовується більш шанобливий 您 (nín) – «Ви». Ця форма демонструє ввічливість та підкреслює статусну різницю між співрозмовниками. Наприклад, при зверненні до викладача, начальника чи старшої особи належить сказати 您

好吗? (*nín hǎo ma?*) – «Як Ви?» замість 你好吗? (*nǐ hǎo ma?*). Ще одним проявом мовного етикету є використання вишуканих форм ввічливості у діловому спілкуванні. У бізнес-культурі Китаю прийнято використовувати звернення, що вказують на важливість людини та її статус. Наприклад, керівників часто називають 总 (*zǒng*) перед прізвищем, що означає «головний» або «генеральний» (наприклад, 王总 – *Wáng zǒng*, що означає «генеральний директор Ван»). Це підкреслює офіційність та високий статус особи. Таким чином, вживання почесних та шанобливих займенників і титулів у китайській мові є важливим аспектом культури спілкування, що сприяє збереженню гармонії, підтриманню соціального порядку та вираженню поваги до співрозмовника.

Ще однією важливою лексичною особливістю ввічливості у китайській мові є уникнення прямолінійності через евфемізми та обтічні конструкції. Китайська мовна культура глибоко вкорінена у принципах «збереження обличчя» (面子 *miànzi*), що означає прагнення уникати ситуацій, які можуть спричинити збентеження або дискомфорт для співрозмовника. Саме тому китайці віддають перевагу завуальованим формулюванням замість категоричних висловів, особливо коли йдеться про відмову або незгоду. Замість прямого «ні» (不 *bù*), що може сприйматися як різке та категоричне заперечення, часто використовуються м'якші та більш дипломатичні вирази. Наприклад, у відповідь на запрошення або пропозицію можуть сказати 可能吧 (*kěnéng ba*) – «можливо» або 再看看 (*zài kànkàn*) – «подивимося пізніше». Це дає можливість уникнути негайної відмови, залишаючи простір для маневру та дозволяючи співрозмовнику «зберегти обличчя» [5, с.111].

Ще одним поширеним способом уникнення прямолінійності є використання умовних висловів та невизначених конструкцій. Наприклад, якщо співрозмовник запитує, чи може щось відбутися в майбутньому, замість чіткої негативної відповіді можуть сказати 我们再商量吧 (*wǒmen zài shāngliang ba*) –

«давайте ще обговоримо» або 有点困难 (yǒudiǎn kùnnan) – «це трохи складно». Такі вирази натякають на відмову, але залишають можливість для подальшого обговорення, що відповідає традиційному китайському підходу до комунікації.

У діловому спілкуванні особливо важливо уникати різких заперечень, оскільки це може спричинити втрату довіри або поставити партнера в незручне становище. Замість того, щоб прямо відмовити, китайці часто використовують конструкції на кшталт 我们再考虑一下 (wǒmen zài kǎolǔ yīxià) – «ми ще подумаємо» або 暂时不太方便 (zànshí bù tài fāngbiàn) – «зараз не дуже зручно». Такі вирази не закривають можливості для подальшої взаємодії і дозволяють обом сторонам вийти із ситуації без втрати статусу. Навіть у побутовому спілкуванні китайці часто використовують пом'якшені формулювання замість безпосередньої критики. Наприклад, якщо їжа несмачна, замість прямого «це не смачно» (不好吃 bù hǎochī) можуть сказати 口味不太适合 (kǒuwèi bù tài shìhé) – «цей смак мені не дуже підходить». Подібні вислови допомагають зберегти гармонію у спілкуванні та уникнути образливих ситуацій [6, с.205].

Важливу роль у китайському мовному етикеті відіграє скромність, що є глибоко вкоріненою культурною нормою. У відповідь на компліменти чи похвали за досягнення, китайці рідко відповідають прямим «дякую» (谢谢 – xièxiè), як це прийнято в багатьох інших культурах. Замість цього, щоб уникнути виглядати самовдоволеними або надмірно впевненими в собі, вони застосовують форми самоприниження, що свідчать про скромність і самокритичність. Одним із найпоширеніших висловів у таких ситуаціях є 哪里哪里 (nǎlǐ nǎlǐ), що буквально перекладається як «де там, зовсім ні» і є відповіддю, яка заперечує будь-які надмірні похвали. Це висловлювання демонструє поважне ставлення до співрозмовника і показує, що людина не вважає свої досягнення особливими або заслужованими на похвалу. Подібний стиль відповіді підкреслює культурну цінність скромності, що є важливою частиною китайської етики, зокрема в контексті соціальних взаємодій та професійних відносин. Іншим прикладом є фраза 过奖了 (guòjiǎng le), що в перекладі означає «ви перебільшуєте». Це також

є способом знизити значення власних досягнень, навіть якщо вони справді є значними. Використання цієї фрази передбачає, що особа не бажає приймати компліменти за щось велике або надзвичайне, а натомість віддає перевагу залишатися скромною та поміркованою в оцінці своїх здобутків. Це також демонструє високий рівень взаємоповаги, оскільки таким чином співрозмовник може уникнути ситуацій, де хтось може здатися надто амбітним або самозадоволеним. Такий підхід до прийняття компліментів дуже важливий у традиційному китайському суспільстві, де велика увага приділяється підтримці соціальної гармонії і униканню ситуацій, які можуть призвести до надмірної пихи або втрати обличчя. Слово *face* (面子 – *miànzi*) в китайській культурі позначає репутацію та соціальний статус людини, і намагання не показувати власної величі є важливою частиною утримання цього обличчя.

Окреме місце в китайському мовному етикеті займають формули ввічливості, пов'язані з вираженням подяки та вибаченнями. Ці елементи мають велике значення як у формальних, так і в неформальних ситуаціях, адже вони не лише підкреслюють ввічливість, а й сприяють підтримці гармонії в комунікації, що є важливою частиною китайської культури. У формальних ситуаціях, де взаємоповага та етикет грають особливо важливу роль, традиційно використовуються вирази 谢谢 (*xièxiè*) – «дякую» або 非常感谢 (*fēicháng gǎnxiè*) – «щиро вдячний», що є більш виразними і підкреслюють глибоку вдячність за допомогу чи послугу. Дане вираження може бути використане в ситуаціях, коли особа відчуває себе особливо вдячною і хоче підкреслити своє серйозне ставлення до отриманої допомоги. Такі вирази використовуються на ділових зустрічах, під час офіційних заходів або коли необхідно продемонструвати глибоку повагу до співрозмовника, зокрема якщо це старша або вища за статусом особа. У неформальних ситуаціях, особливо серед близьких друзів або членів родини, китайці інколи обходяться без слів, виражаючи свою подяку за допомогою невербальних засобів, таких як усмішка, легкий кивок голови або інші жести. Це не означає, що словесні вирази не використовуються, але

невербальні сигнали є не менш важливими для вираження подяки в таких контекстах. Такий підхід часто передбачає, що емоції можуть бути передані без зайвих слів, зберігаючи при цьому атмосферу тепла та близькості [7].

Щодо вибачень, то в китайській культурі вони також є важливою частиною ввічливості. Одним із найбільш поширених виразів вибачення є 对不起 (*duìbuqǐ*), що в перекладі означає «вибачте». Цей вираз зазвичай використовується, коли людина хоче вибачитися за якусь помилку або незручність, яку вона спричинила іншій особі. Це може бути вибачення за невеликі непорозуміння або за більш серйозні інциденти. Важливою рисою є те, що вибачення часто супроводжуються відповідними невербальними проявами, наприклад, схилянням голови або злегка припущеною позою, щоб підкреслити серйозність намірів. Однак існує ще один вираз, який є менш формальним і вказує на м'якший рівень вибачення — 不好意思 (*bù hǎoyìsi*), що можна перекласти як «вибачте за незручність». Цей вираз зазвичай використовують в ситуаціях, коли вибачення не є настільки необхідними, але все ж таки важливо проявити ввічливість, особливо в ситуаціях, коли не було спричинено серйозної шкоди або помилки. Це може бути вибачення за незначні турботи або ситуації, коли людина випадково втрутилася в чужу справу, але не хоче завдати великих труднощів. Крім того, існують й інші варіанти вибачень, які можуть бути використані в залежності від ситуації. Наприклад, 抱歉 (*bàoriàn*) може бути використано для вираження вибачень у більш формальних контекстах, таких як ділові переговори або офіційні зустрічі, коли людина хоче проявити серйозне ставлення до того, що трапилося. Таким чином, формули ввічливості, пов'язані з подякою та вибаченнями, відіграють важливу роль у створенні та підтримці гармонії в китайському мовному етикеті. Використання відповідних висловів не тільки допомагає зберегти соціальні зв'язки, а й відображає повагу до співрозмовника, що є важливою частиною китайської культури [8].

Інтенсивність виразів для підкреслення важливості чи терміновості є ключовим аспектом лексико-семантичної системи китайської мови.

Використання таких виразів дозволяє не лише чітко передати зміст, але й створити емоційний контекст у спілкуванні, підкреслюючи рівень терміновості або важливості ситуації. Одним із основних засобів підсилення є використання ад'єктивів та наречень, які інтенсифікують зміст. Наприклад, вираз **立刻** (*lǐkè*) — «відразу» може вживатися в контекстах, коли необхідно вказати на негайне виконання дії, при цьому це може вказувати на терміновість ситуації, що вимагає швидкої реакції. Порівняно з цим, **马上** (*mǎshàng*) — «негайно» може використовуватись для ще більш вираженого підсилення, особливо коли потрібно підкреслити критичність або надзвичайну важливість завдання. Наприклад, фраза **马上处理** (*mǎshàng chǔlǐ*) — «обробити негайно» вказує на невідкладність дії, яка повинна бути виконана без затримок. Додатково, такі вирази як **特别** (*tèbié*) — «особливо», **非常** (*fēicháng*) — «надзвичайно» використовуються для підкреслення особливого значення ситуації або акцентування на чомусь важливому. Вони здатні підсилити емоційний ефект, створюючи враження, що певна подія або дія є поза звичайним контекстом, винятковою або надзвичайною. Наприклад, **特别感谢** (*tèbié gǎnxiè*) — «особливо вдячний» висловлює більшу зазвичайність подяки, вказуючи на те, що вираз подяки має особливе значення для того, хто висловлює вдячність. Крім того, в китайській мові є спеціалізовані конструкції для підкреслення невідкладності, наприклад, **赶紧** (*gǎnjǐn*) — «терміново», що вказує на потребу негайного реагування на ситуацію або проблему, часто з відтінком тривоги або важливості. Інші вирази, такі як **急忙** (*jímáng*) — «поспішно» або **迅速** (*xùnsù*) — «швидко», підсилюють ідею того, що дія повинна бути виконана без зволікань, підкреслюючи, що час є критичним фактором. Ці лексичні засоби не лише допомагають точніше передавати зміст, але й надають спілкуванню емоційну насиченість, визначаючи соціальний контекст і інтенсивність взаємодії. Використання таких виразів допомагає співрозмовникам налаштуватися на потрібний тон і швидше зорієнтуватися в терміновості чи важливості ситуації [9].

Таким чином, ввічливість у китайській мові має складну лексико-семантичну структуру, що включає шанобливі звернення, завуальовані відмови, самоприниження та специфічні формули подяки й вибачень. Ці мовні особливості відображають традиційні китайські цінності та відіграють важливу роль у побудові гармонійного спілкування.

1.3. Вплив конфуціанських традицій на формування мовного етикету

Вплив конфуціанських традицій на формування мовного етикету в Китаї є надзвичайно важливим аспектом культурної та соціальної взаємодії. Конфуціанство, яке стало основою моральних та етичних принципів китайського суспільства, активно вплинуло на мовну практику та комунікацію, формуючи певні правила поведінки, які визначають соціальні стосунки та межі взаємодії між людьми.

Одним з основних принципів конфуціанської етики є важливість гармонії в міжособистісних стосунках, що відображається не лише у поведінці, а й у мовних конструкціях. Це прагнення до гармонії має пряме відношення до комунікації, адже китайці надають великого значення збереженню миру, униканню конфліктів і збереженню «обличчя» — важливого соціального аспекту у китайській культурі. Відтак, мовний етикет у Китаї зосереджується на обтічності та обережності висловлювань, що дозволяє мінімізувати можливі непорозуміння та конфлікти. Одним із найбільш помітних аспектів китайського мовного етикету є використання евфемізмів і м'яких формулювань замість категоричних висловів. В китайському суспільстві прямолінійність, особливо у формах критики чи заперечення, вважається неприємною та навіть образливою. Принцип гармонії вимагає, щоб під час спілкування не порушувати соціальну рівновагу або не ставити співрозмовника у незручне становище. У цьому контексті категоричне «ні» (не) (不 — *bù*) часто замінюється більш м'якими конструкціями, що дозволяють уникнути прямої конфронтації і зберегти позитивний соціальний імідж. Наприклад, замість прямого заперечення можна

почути такі вислови, як 可能 (*kěnéng*) — «можливо» або 再看看 (*zài kànkàn*) — «подивимося пізніше», які дають можливість не відмовляти категорично, але й не підтверджувати запитувану дію. Ці вирази також залишають простір для подальшої комунікації або уточнень, що дозволяє не вступати в відкриту конфронтацію [10, с.149].

Іншим важливим елементом комунікації, що впливає з конфуціанських традицій, є концепція «збереження обличчя» (面子 — *miànzi*). Цей термін означає підтримку соціальної репутації і престижу в суспільстві, а також збереження гідності під час взаємодії з іншими людьми. Китайці намагаються не поставити своїх співрозмовників у ситуацію, коли вони можуть втратити «обличчя», тобто зазнати сорому чи приниження. Прямі заперечення або критика можуть сприйматися як загроза гідності людини, тому замість цього використовуються вислови, які дозволяють зберегти обличчя обох сторін. Наприклад, замість того, щоб сказати: «Це неможливо» або «Ти помиляєшся», можуть бути використані м'які конструкції на кшталт 也许 (*yěxǔ*) — «можливо» або 再考虑 (*zài kǎolù*) — «ще подумаємо», що дають співрозмовнику шанс змінити свою думку без втрати обличчя.

Крім того, прагнення до гармонії і уникання конфліктів відображається в усіх сферах китайської комунікації, від повсякденних розмов до офіційних зустрічей. Природа китайського спілкування вимагає від учасників виявляти терпіння, обережність і тактовність. У китайському суспільстві важливо створювати атмосферу довіри та поваги, що дозволяє розвивати соціальні зв'язки без відкритих проявів суперечок чи конфліктів. Таким чином, принципи конфуціанства, які акцентують увагу на гармонії, пошані та збереженні «обличчя», суттєво формують мовний етикет у Китаї.

Також одним з основних принципів конфуціанської етики є повага до старших та чітке дотримання соціальних ролей, що відображається не лише в поведінці, а й у мовному етикеті. У китайському мовному середовищі велику увагу приділяють тому, як ми звертаємося до інших, як виявляється повага до

старших і вищих за статусом осіб, а також як соціальний статус або вікові відмінності визначають використання мовних формул ввічливості. Старші люди займають особливе місце в китайській культурі, і їх поважають за мудрість, досвід та авторитет. Від молодших вимагається виявляти повагу до старших не тільки через поведінку, але й через мову. Так, у китайському мовному етикеті важливо використовувати специфічні формулювання для звертання до людей старшого віку, щоб підкреслити повагу та шанобливе ставлення до них. Наприклад, часто можна почути звертання 王老師 (*Wáng lǎoshī*) — «вчитель Ван» або 李經理 (*Lǐ jīnglǐ*) — «менеджер Лі», де титул «вчитель» чи «менеджер» служить не лише для вираження поваги до особистих якостей людини, але й підкреслює її соціальну роль у суспільстві. Ці титули використовуються для того, щоб відзначити знання, досвід або досягнення людини, а також її соціальну позицію. У контексті конфуціанської етики, звертання до старших або вищих за статусом осіб, з використанням титулів або посади, є знаком визнання їхнього авторитету і заслуг. Це дозволяє підтримувати соціальну ієрархію і взаємну повагу між поколіннями, а також допомагає зберегти гармонійні стосунки в суспільстві.

У китайській культурі вікові відмінності не тільки визнаються, але й активно підтримуються через використання мовних формул, що вказують на місце людини в соціальній ієрархії. Чим старша людина, тим більше уваги і поваги вона отримує від молодших. У китайському мовному етикеті це проявляється не тільки у використанні спеціальних титулів і звертань, але й у виборі мовних форм залежно від статусу співрозмовника. Наприклад, для того, щоб виразити повагу до старших, використовується форма ввічливості, яка вимагає заміни займенника 你 (*nǐ*) — «ти» на 您 (*nín*) — «ви», що є формою ввічливості і виражає повагу. Ця форма вживається не лише у випадках звертання до людей старшого віку, але й до вищих за соціальним статусом осіб, таких як керівники, вчителі або інші авторитети в суспільстві. Такий підхід допомагає зміцнювати соціальну ієрархію та зберігати гармонію у

міжособистісних стосунках. Принцип шанування старших і поважання соціальних ролей в китайському мовному етикеті є не лише культурною традицією, але й важливою частиною соціальної гармонії. Конфуціанська філософія наголошує на необхідності дотримання чіткої ієрархії у відносинах між людьми, де старші та вищі за статусом особи займають особливе місце. Збереження поваги до старших і правильне використання мовних формул для звертання до них є способом підтримки гармонії та стабільності у суспільстві. Це дозволяє мінімізувати соціальні конфлікти і забезпечити нормальне функціонування соціальних інститутів, таких як сім'я, школа, робоче середовище. Отже, шанування старших та чітке дотримання соціальних ролей є важливими аспектами китайського мовного етикету, що відображають конфуціанські принципи. Звертання через титули та використання ввічливих форм для старших та вищих за статусом осіб не лише підкреслює соціальний статус індивідумів, але й сприяє збереженню гармонії в суспільстві. Це дозволяє створювати атмосферу поваги і взаєморозуміння, що є важливим елементом соціальної стабільності та взаємодії в китайському суспільстві [11].

Також варто звернути увагу на принцип «Цзін» (敬) в конфуціанстві, який не лише визначає відношення до старших та значущих осіб, але й стає основою для формування мовного етикету, що охоплює всі аспекти людської взаємодії. Важливість не тільки словесної поваги, але й проявів цієї поваги через дії є характерною рисою китайської культури. Як правило, це означає, що людині важливо не тільки вимовляти правильні слова, а й демонструвати своїми вчинками повагу, що робить китайський мовний етикет багатшим і складнішим у порівнянні з іншими культурами. Врахування контексту взаємодії, емоційний відтінок, невербальна комунікація — усе це важливо для китайців, коли вони взаємодіють із співрозмовниками. Повага, що виражається через конкретні вчинки, може стосуватися як взаємної доброзичливості, так і дотримання формальностей у соціальних ситуаціях. Принцип «Цзін» вимагає від кожної

особи відповідати стандартам ввічливості та демонструвати своє поважне ставлення через різноманітні мовні і невербальні вирази [12].

Крім того, китайська культура надає великого значення інтонації, тональності голосу та невербальним проявам поваги. Інтонація відіграє ключову роль у тому, щоб підкреслити ввічливість і шанобливе ставлення до співрозмовника. Наприклад, підвищена інтонація в кінці речення може свідчити про підкреслену повагу, в той час як спокійний, низький тон говорить про формальність і скромність. Також важливою є невербальна комунікація — жести, пози, погляд. Наприклад, у традиційному китайському етикеті важливо уникати жестів, які можуть бути сприйняті як занадто агресивні чи надмірно виразні. Один з прикладів — це спосіб, яким молодші покоління звертаються до старших чи вищих за статусом людей, таких як вчителі або керівники. Коли молодший співрозмовник висловлює подяку чи запитання, інтонація повинна бути м'якою, низькою, що відображає належний рівень поваги. Порівняно з культурами, де зростає акцент на вираженні особистих емоцій через голос, у Китаї інтонація є ключовим інструментом демонстрації збереження гармонії та балансу [13].

Також варто підкреслити, що китайська мова багата на конструкції, що підвищують рівень ввічливості та поваги. Для цього використовуються спеціальні слова, як «请» (*qǐng*), що означає «будь ласка», або «恭敬» (*gōngjìng*), що виражає глибоку шану. Кожен з цих виразів має своє місце в мовному контексті і використовується залежно від того, хто є співрозмовником і яка ситуація. Наприклад, в офіційних ситуаціях або при взаємодії з людьми вищого соціального статусу використовуються додаткові формули ввічливості. У китайському етикеті є прийнятим вживати конструкцію «请问» (*qǐng wèn*), що буквально означає «будь ласка, запитую», замість простого «можна запитати?». Це створює більш ввічливий і поважний настрій в розмові, що є важливим для створення гармонійних відносин. Також важливою є практика використання титулів при звертанні до людей, що вимагає від молодших або рівних проявляти

шану до старших або людей вищого статусу. Відповідно, конструкція типу «王教授» (*Wáng jiàoshòu*), що означає «професор Ван», або «李总» (*Lǐ zǒng*), що означає «менеджер Лі», є прикладами ввічливого та формального звертання, яке виражає не тільки шану, а й підкреслює соціальний статус особи. Важливою складовою є й те, як ці титули вживаються, адже неправильно застосований титул може бути сприйнятий як образа або недооцінка [14].

Також використовуються форми мовного ввічливого запиту. Використання формули «请» (*qǐng*) перед дієсловом є одним із найбільш поширених способів ввічливого звертання у китайській мові. Це не тільки спосіб ввічливого запиту, а й вираз бажання відносно гармонії між співрозмовниками. Наприклад, при запиті щодо допомоги або дозволу, вираз «请帮忙» (*qǐng bāngmáng*) — «будь ласка, допоможіть» або «请坐» (*qǐng zuò*) — «будь ласка, сядьте» є необхідними етикетними формулами для дотримання традицій китайської культури. Використання цих виразів підкреслює як бажання зберігати ввічливість, так і підтримувати соціальну гармонію.

Принцип «Цзін» також проявляється в емоційному підтвердженні, коли мовні вирази стають засобом не лише передачі поваги, але й емоційної підтримки. Це може бути, наприклад, вираз «辛苦了» (*xīnkǔ le*) — «ви зробили велику роботу», що не просто є компліментом, але й виявом поваги за зусилля людини. Такий вираз, залежно від контексту, може супроводжуватися фізичними проявами поваги, наприклад, легким нахилом голови чи виконанням певних рухів, що вказують на належний рівень пошани.

Таким чином, принцип «Цзін» у китайському мовному етикеті є не лише мовним інструментом, а й важливим елементом, що формує взаємодію між людьми в межах соціальних відносин. У китайському суспільстві мовний етикет підпорядковується принципам гармонії та взаємної поваги, що вимагають як дотримання правильних словесних конструкцій, так і відповідних невербальних жестів та інтонацій. Використання певних мовних конструкцій для підвищення ввічливості, увага до інтонації та невербальних виразів створюють не тільки

відповідний етикет, але й соціальну гармонію, яка є важливою в китайській культурі.

Крім того, існує принцип «Чжен» (𡗗) у конфуціанських традиціях, який є важливим аспектом мовного етикету, що визначає значення правдивості та прямоти в комунікації. Однак, незважаючи на важливість чесності, цей принцип наголошує, що прямота повинна бути збалансована з гармонією та повагою до співрозмовника. У китайській культурі правдивість не є самоціллю, якщо вона загрожує соціальній гармонії або емоційному комфорту інших людей. Мовний етикет, який ґрунтується на принципі «Чжен», прагне знайти рівновагу між чесністю та дипломатичністю.

Конфуціанство стверджує, що правда і гармонія повинні йти рука об руку. Згідно з цим принципом, коли китайці висловлюють правду, вони роблять це з урахуванням соціальних умов та стосунків з іншими. Принцип «Чжен» вимагає від особи не тільки говорити правду, але й робити це так, щоб не порушити емоційного комфорту співрозмовника. Чесність повинна бути делікатною і обережною, а не жорсткою або надмірно прямолінійною. Так, наприклад, китайці можуть уникати прямих тверджень, таких як «це неправильно», оскільки вони можуть бути сприйняті як образливі. Натомість використовуються більш м'які та дипломатичні фрази, які передають подібну думку, не порушуючи гармонії в спілкуванні. Так, замість того, щоб сказати «ви помиляєтесь», можна сказати «можливо, є інший підхід» або «є ще можливість для покращення». Цей стиль спілкування є характерним для конфуціанського підходу до правди — правдивість повинна служити гармонії, а не руйнувати її.

У китайському мовному етикеті вживання обтічних висловів є ключовою стратегією для досягнення прямоти без порушення гармонії. Це стосується як критики, так і висловлювань, що можуть бути негативними або неприємними для співрозмовника. Замість того, щоб прямо вказувати на проблему чи ваду, китайці можуть використовувати конструкції, які дозволяють висловити свою думку без відчутної агресії чи неприязні. Один із прикладів цього — конструкція «这可能

需要改进» (*zhè kěnéng xūyào gǎijìn*), що перекладається як «це може потребувати коригування». Вона надає можливість висловити думку про потребу в зміні, при цьому зберігаючи такт і повагу до співрозмовника, не ставлячи його під сумнів. Важливою є і гнучкість китайців у зміні своєї позиції або визнанні можливості помилки, що дозволяє досягати компромісу і зберігати соціальну гармонію.

Іншим проявом принципу «Чжен» є спосіб, яким китайці висловлюють незгоду чи критику. Прямі заперечення або конфронтаційні вирази можуть бути неприязно сприйняті, тому китайці часто вживають конструкції, що надають можливість виразити невдоволення або незгоду, не порушуючи атмосфери доброзичливості. Так, в діалозі можна почути вислови, які м'яко висловлюють незгоду, наприклад: «我不太同意» (*wǒ bù tài tóngyì*) — «я не зовсім згоден», або «这可能需要考虑一下» (*zhè kěnéng xūyào kǎolǔ yíxià*) — «це можливо потребує додаткового розгляду». Ці конструкції дозволяють висловити свою точку зору на ситуацію, не порушуючи чутливості іншої сторони. Подібні вирази дають можливість м'яко внести корективи або запитання без прямого конфлікту, що є важливим аспектом у збереженні взаємної поваги.

Конфуціанський принцип «Чжен» також охоплює внутрішню чесність та готовність прийняти на себе відповідальність за свої дії. Важливою частиною цього принципу є готовність китайців визнавати свої помилки в обставинах, коли це необхідно. Вони можуть сказати «我错了» (*wǒ cuòle*), що означає «я помилився», або «我需要改进» (*wǒ xūyào gǎijìn*), що перекладається як «мені потрібно покращити це», що є виразом самоусвідомлення та готовності до самокорекції. Це вираження чесності не тільки перед іншими, але й перед собою — важливе для збереження гармонії в суспільстві, адже показує повагу до самого себе та до інших через готовність виправляти помилки та вдосконалюватися. Отже, принцип «Чжен» у конфуціанстві — це поєднання правдивості з тактом і обережністю, що дозволяє китайцям висловлювати свою думку, не порушуючи гармонії в соціальних відносинах. У китайському мовному етикеті правдивість повинна бути делікатною, а не жорсткою, з увагою до емоційного стану

співрозмовника і його соціального статусу. Використання обтічних виразів, м'яка критика, стратегія збереження «обличчя» та визнання власних помилок є важливими складовими принципу «Чжен», що робить китайський мовний етикет одним з найбільш витончених і гармонійних у світі.

І ще є третій принцип «Ці». Принцип «Ці» (惻) в конфуціанстві акцентує увагу на важливості виконання соціальних обов'язків перед суспільством, що є важливою складовою китайського мовного етикету. Він вимагає, щоб особа не лише дотримувалася загальних норм поваги до інших людей, але й активно сприяла підтримці соціальної гармонії, виконуючи свої зобов'язання в суспільстві. Це також включає в себе взаємодію з людьми на різних соціальних рівнях, де особливу роль відіграють мовні конструкції, що підкреслюють не лише особисті якості людини, а й її роль у суспільному контексті [15].

У китайському суспільстві велика увага приділяється соціальній ролі кожної особи, і це виражається через мову. Принцип «Ці» зобов'язує людину шанувати не лише старших за віком чи вищих за статусом, а й усіх, хто займає певну соціальну позицію. Відповідно, мовний етикет сприяє визнанню та підкресленню соціальної значущості кожної особи, що виражається через використання спеціальних формулювань та виразів. Одним із основних способів підкреслити повагу до соціальної ролі є використання терміна «贵» (*guì*), що означає «шановний», «цінний» або «важливий». Цей термін використовується для вираження поваги до осіб, які займають важливі соціальні ролі, такі як керівники, бізнесмени, старші особи або люди з високим статусом у суспільстві. Така форма звертання має на меті продемонструвати не лише особисту повагу, але й визнання місця цієї особи в суспільному порядку.

В китайському мовному етикеті важливе значення мають конструкції, що акцентують увагу на соціальному статусі особи. Наприклад, вирази типу «贵公司» (*guì gōngsī*), що перекладається як «ваша шановна компанія», або «贵人» (*guì rén*), що означає «шановна особа», сигналізують про визнання не лише якостей конкретної людини, а й її значущості в суспільному контексті. Усі ці вирази

створюють атмосферу поваги до людини як представника певної соціальної групи чи інституції, що є важливим у підтримці гармонії у взаєминах. Подібне використання формулювань має певну символічну значущість у китайському суспільстві. З одного боку, це демонстрація особистої поваги, а з іншого — це визнання соціального статусу, що підтримує ідею ієрархічного устрою в суспільстві. Це також дозволяє створити більш плавну та ввічливу комунікацію, оскільки акцент на статусі допомагає мінімізувати будь-які можливі соціальні напруги або недоречні порушення ієрархії.

Принцип «Ці» також включає в себе ідею взаємної відповідальності, що вимагає не лише поваги до інших, а й активної участі в суспільних процесах. Китайці вважають важливим не лише виконувати свої соціальні обов'язки, але й бути готовими до співпраці з іншими задля досягнення спільних цілей. Мовний етикет, який базується на принципі «Ці», допомагає виразити ці обов'язки через відповідальні та ввічливі формулювання. Наприклад, у контексті співпраці або взаємодії в робочих питаннях можуть використовуватися вирази на зразок «我们 应该共同努力» (*wǒmen yīnggāi gòngtóng nǔlì*), що перекладається як «ми повинні разом працювати», що демонструє готовність до взаємної підтримки та співпраці.

Одним із основних аспектів, на який звертає увагу принцип «Ці», є прагнення до збереження соціальної гармонії. У китайському суспільстві важливість взаємної поваги та дотримання соціальних обов'язків дозволяє зберігати гармонійні відносини в суспільстві, і мовний етикет відіграє ключову роль у цьому процесі. Мовні конструкції, що підкреслюють повагу до соціальних ролей і обов'язків, сприяють підтримці стабільності в суспільстві та формуванню етикету, який сприяє гармонійним взаємодіям на всіх рівнях. Отже, принцип «Ці» в конфуціанському етикеті підкреслює важливість виконання соціальних обов'язків перед суспільством і сприяє створенню гармонії через мовну комунікацію. Використання спеціальних мовних конструкцій, які визнано важливими для соціального статусу і ролі особи, допомагає підтримувати баланс

між індивідуальними правами і обов'язками, що має важливе значення для збереження стабільності і гармонії в суспільстві.

Таким чином, конфуціанські традиції значною мірою визначають мовний етикет у китайській культурі, зокрема через акцент на повазі до старших, скромності, униканню прямої конфронтації, і важливості соціальних ролей. Це сприяє гармонії в спілкуванні та дотриманню соціальних норм, що є основою китайського суспільства.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЛЕКСИКО-СЕМАТИЧНОГО ВИРАЖЕННЯ ВВІЧЛИВОСТІ У КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

2.1. Лексико-семантичні особливості звертань і привітань в офіційній та неофіційній комунікації

Матеріалом для проведення лексико-семантичного аналізу мовленнєвих одиниць, пов'язаних із етикетною поведінкою у китайському дискурсі, стали автентичні висловлювання, відібрані з репрезентативних джерел сучасного китайського мовлення. У процесі дослідження було опрацьовано корпус із понад 50 мовних прикладів, які умовно поділено за тематичними підгрупами відповідно до трьох ключових сфер: звертання і привітання (2.1), вираження вибачень, подяки та згоди (2.2), а також табуйована лексика та типові помилки у міжкультурному спілкуванні (2.3). До аналізу було залучено зразки мовленнєвої взаємодії, отримані з субтитрованих діалогів китайських фільмів і серіалів,

автентичних інтерв'ю з відкритих медіаплатформ, розмовних практикумів з підручників китайської як іноземної, а також комунікативних ситуацій, відображених у соціальних мережах та форумах.

Обрана вибірка охоплює як офіційні, так і неформальні ситуації спілкування — від публічних звернень і ритуальних формул до побутових діалогів і міжособистісних реакцій. Це дозволило простежити реальне функціонування лексико-семантичних одиниць у живому мовному контексті.

Переважає більшість проаналізованих прикладів належить до сфери міжкультурної комунікації, зокрема до мовленнєвого етикету в контексті китайської лінгвокультури. Приклади висловлювань, пов'язаних із вибаченнями, подякою, звертанням і згодою, було отримано переважно з діалогів у типових повсякденних ситуаціях. У той час як приклади табуованої лексики ймовірних комунікативних помилок — з відкритих цифрових платформ, де спостерігається спонтанне, нецензуроване мовлення. Дослідницька вибірка сформована на перетині усної розмовної практики, етикетної нормативності та лінгвокультурної специфіки китайської мови, що дає змогу не лише зафіксувати типові мовні конструкції, а й виявити прагматичні й соціокультурні чинники їхнього вживання.

Звертання і привітання є важливими елементами комунікативного процесу, що допомагають визначити рівень взаємної поваги, соціальний статус учасників комунікації та контекст їхнього спілкування. У різних сферах взаємодії (офіційній та неофіційній) лексико-семантичні характеристики звертань і привітань можуть суттєво відрізнятися, відображаючи відповідні соціальні норми, культури і етикетні вимоги. Розглянемо лексико-семантичні особливості цих мовних одиниць в контекстах офіційної та неофіційної комунікації.

Звертання є важливим елементом комунікації, оскільки воно відображає не лише особисті стосунки між співрозмовниками, а й соціальний контекст, ієрархію та культурні традиції. В різних культурах звертання відрізняється, що безпосередньо визначає рівень формальності і взаємоповаги. Китайська культура

є яскравим прикладом цього, адже в її традиціях велике значення має правильне використання формальних титулів, посад та прізвищ, що допомагає підтримувати етикет і соціальну дистанцію. У китайській офіційній комунікації важливо чітко відображати соціальні ролі співрозмовників. Використання титулів, таких як «先生» (xiān shēng) — «пан», «女士» (nǚ shì) — «пані», «博士» (bó shì) — «лікар», «教授» (jiào shòu) — «професор», сприяє вираженню поваги до досягнень або професійного статусу особи. Такі титули не тільки сигналізують про високий статус співрозмовника, але й підкреслюють важливість взаємоповаги в процесі комунікації. Вони стають обов'язковими в контекстах, де важливо дотримуватися формальностей, як, наприклад, на офіційних заходах чи в бізнес-спілкуванні [16].

Крім того, в Китаї велику роль відіграють посади, такі як «总经理» (zǒng jīng lǐ) — «генеральний директор» або «部长» (bù zhǎng) — «міністр». Звертання за допомогою посад, як-от «尊敬的李总» (zūn jìng de lǐ zǒng) — «Шановний пан Лі, генеральний директор», є звичайною практикою, що підкреслює не тільки повагу, а й статус особи в соціальній та професійній ієрархії. Водночас, перед титулами чи посадою часто вживається вираз «尊敬的» (zūn jìng de) — «Шановний», що також служить інструментом для підкреслення поваги та офіційності у звертаннях.

Китайська культура має й інші особливості в звертаннях, пов'язані з використанням прізвищ. В офіційному спілкуванні в Китаї зазвичай звертаються до людини, використовуючи її прізвище та титул. Прізвище ставиться на перше місце, що відрізняє китайський стиль від багатьох західних. Наприклад, «张教授» (Zhāng jiàoshòu) — «Професор Чжан» чи «李部长» (Lǐ bùzhǎng) — «Міністр Лі» демонструють відповідну формальність і високий рівень поваги до співрозмовника. У разі більш розгорнутих звертань, таких як «尊敬的李总经理» (zūn jìng de lǐ zǒng jīng lǐ) — «Шановний пан Лі, генеральний директор», акцент ставиться на дотримання дистанції і підкреслення важливості людини в

соціальній та професійній сферах. Особливістю китайських звертань є також використання формули «您» (nín), що є формою вияву поваги на відміну від більш звичного «你» (nǐ), що вживається в неформальному спілкуванні. Використання «您» указує на формальний контекст і повагу до співрозмовника, особливо якщо він займає вищий соціальний статус або є старшим за віком. Такі формули допомагають підтримувати правильну дистанцію між учасниками комунікації і зберігати соціальну гармонію. Також у китайському офіційному спілкуванні часто використовуються звертання на основі статусу, як от «贵» (guì) — «шановний», «цінний», яке додається до назв організацій або осіб. Наприклад, «贵公司» (guì gōngsī) — «Ваша шановна компанія» або «贵客» (guì kè) — «шановний гість». Це також сприяє дотриманню ієрархії та формальності в міжособистісному спілкуванні. Отже, можна сказати, що в китайській офіційній комунікації звертання і титули займають важливе місце в підтриманні соціальної дистанції, вираженні поваги до статусу співрозмовника та дотриманні культурних норм. Вони допомагають визначити рівень формальності в спілкуванні, сприяють підтримці гармонії та взаємоповаги в суспільстві, що є важливою частиною китайської соціальної етики.

Також привітання в офіційному контексті завжди є важливим елементом соціальних взаємодій, адже вони відображають ставлення до співрозмовника, рівень формальності та взаємоповаги. Важливою рисою вітальних виразів у різних культурах є їх здатність підкреслювати соціальну дистанцію, формальність спілкування та дотримання відповідних етикетних норм. В китайській культурі привітання також відіграють важливу роль у визначенні статусу та взаємоповаги між співрозмовниками, зокрема в офіційних ситуаціях. В офіційній комунікації китайці віддають перевагу більш стриманим і стандартним привітанням. Це обумовлено важливістю підтримання соціальної дистанції та демонстрацією ввічливості в комунікації. Подібно до української культури, де використовуються стандартні вирази на кшталт «Добрий день» або «Вітаємо Вас», у Китаї також є набір формальних привітань, які

використовуються залежно від контексту. Вирази на зразок "您好" (nín hǎo) – «Доброго дня» використовуються для ввічливого привітання з людьми, до яких потрібно зберігати повагу, наприклад, з незнайомими або старшими людьми. "早上好" (zǎo shàng hǎo) – «Доброго ранку» є стандартним привітанням для першої половини дня, а "下午好" (xià wǔ hǎo) – «Добрий день» вживається пізніше вдень. Ці вирази допомагають підтримувати ввічливий, формальний стиль спілкування, не порушуючи соціальних норм [17].

У китайському етикеті вітання можуть бути більш розгорнутими і містити фрази, що підкреслюють взаємну повагу та офіційний стиль комунікації. Такі вирази вказують на важливість моменту або на певну формальність заходу чи обговорення. Наприклад, фраза "非常荣幸与您见面" (fēi cháng róng xìng yǔ nín jiàn miàn) – «Для нас велика честь зустрітися з вами» часто використовується під час офіційних візитів або важливих зустрічей, щоб підкреслити значущість цієї зустрічі. Інша фраза "我们很荣幸能邀请您参加这个重要的活动" (wǒ men hěn róng xìng néng yāo qǐng nín cān jiā zhè ge zhòng yào de huó dòng) – «Ми дуже раді запросити вас на цей важливий захід» демонструє високу повагу до співрозмовника та підкреслює важливість заходу. "尊敬的各位来宾" (zūn jìng de gè wèi lái bīn) – «Шановні гості» використовується під час публічних виступів або офіційних прийомів для вираження поваги до присутніх.

Як в Україні, так і в Китаї привітання у формальному контексті використовуються для встановлення ввічливих, професійних відносин, що підкреслюють дотримання етикету та соціальної дистанції. В обох культурах важливо не лише висловити побажання гарного дня чи доброго здоров'я, а й правильно звертатися до співрозмовників, враховуючи їхній статус або роль у суспільстві. Однак однією з характерних рис китайської комунікації є більший акцент на форму, яка включає додаткові вирази поваги, що можуть бути менш поширені в українській практиці. Китайська культура заохочує ще більшу церемоніальність і формальність у словах, що демонструє шанобливе ставлення до співрозмовника через використання розгорнутих та уважних привітань.

Привітання в офіційному контексті є важливою складовою комунікації, яка сприяє підтримці формальних і ввічливих взаємодій. У китайській культурі привітання вимагають дотримання не лише соціальних норм, але й відображають глибоку повагу до співрозмовника через використання спеціальних фраз і титулів. Як у китайській, так і в українській культурах, формальні привітання служать для демонстрації ввічливості, пошани та соціальної дистанції, однак в Китаї традиція вітальних виразів є більш розгорнутою і церемоніальною, що підкреслює значущість етикету в офіційних спілкуваннях.

Неофіційна комунікація є менш структурованою та формалізованою порівняно з офіційними діалогами, що дозволяє учасникам обміну інформацією використовувати більш вільні і менш обмежені форми звертання. У таких ситуаціях важливою є індивідуальність і емоційна відвертість, що створює атмосферу комфорту та близькості. Тому неофіційні звертання, як правило, є більш особистими і підкреслюють емоційну прив'язаність між співрозмовниками. У неформальній комунікації часто використовуються імена, прізвища та зменшувально-пестливі форми, що дозволяють зберігати дружній, неофіційний тон спілкування. Наприклад, звертання на кшталт «Миколо», «Ліля», «Друже», «Кохана» або «Кумчик» використовуються для того, щоб показати не лише близькість, а й створити атмосферу взаємної довіри та безпосередності. Це дає змогу учасникам комунікації відчувати себе на рівних, без бар'єрів, які можуть бути характерними для більш формальних розмов. Пестливі форми звертання в неофіційній комунікації також мають велике значення, оскільки вони виражають емоційну прив'язаність і тепло між співрозмовниками. Звертання на кшталт «сонечко», «квіточка», «медочка» або «лапочка» вживаються, як правило, в родинному чи дружньому колі. Вони створюють атмосферу близькості, тепла та підтримки, підкреслюючи емоційну близькість між людьми. Ці форми звертання є проявом ніжності і турботи, що важливо в стосунках між людьми, які мають емоційну прив'язаність один до одного. Ще одним важливим аспектом неофіційної комунікації є вживання звертання на «ти». Відмовившись від формальних форм на «ви», учасники комунікації

відчувають себе більш розслаблено і вільно, що сприяє створенню неформальної атмосфери. Це є важливим елементом в дружніх, родинних або навіть неформальних професійних стосунках, де основна мета — це не тільки передача інформації, а й побудова гармонійних взаємин [18].

Китайська культура також має свої особливості в контексті неофіційної комунікації. У Китаї, незважаючи на загальну схильність до формальності, в неформальних ситуаціях також можуть використовуватися пестливі форми звертання, особливо в сімейному чи дружньому колі. Наприклад, звертання «宝贝» (bǎo bèi) — «крихітка» або «親愛的» (qīn ài de) — «дорога» використовуються для вираження любові чи близькості. В Китаї також популярні звертання за іменем або з додаванням пестливих часток, таких як «小明» (xiǎo míng) або «小李» (xiǎo lǐ), що підкреслює неформальність та близькість між співрозмовниками. Заміна «ви» на «ти» в китайському контексті менш розповсюджена, але в тих випадках, коли це трапляється, це зазвичай означає дуже тісні стосунки і високий рівень довіри.

Неофіційна комунікація, таким чином, створює умови для відкритості і емоційної близькості. Вона дозволяє співрозмовникам відчувати себе більш комфортно і вільно, що зміцнює їхні стосунки і покращує взаєморозуміння. Як в українській, так і в китайській культурах, неформальні форми звертання є важливим інструментом для вираження емоційної прив'язаності та зміцнення соціальних зв'язків. Привітання в неофіційній комунікації виконують важливу роль у встановленні емоційного контакту між співрозмовниками, адже вони не тільки передають інформацію про зустріч, але й створюють атмосферу довіри та близькості. Вони є менш формальними, порівняно з офіційними привітаннями, і відображають особисті стосунки між людьми, їх емоційний стан і рівень знайомства. У неформальній комунікації часто використовуються прості й зрозумілі привітання, які не потребують дотримання строгих формальностей. Це можуть бути такі фрази, як «Привіт», «Здоровенькі були», «Як ти?» або «Здрастуй». Такі привітання передають не тільки інформацію про те, що зустріч

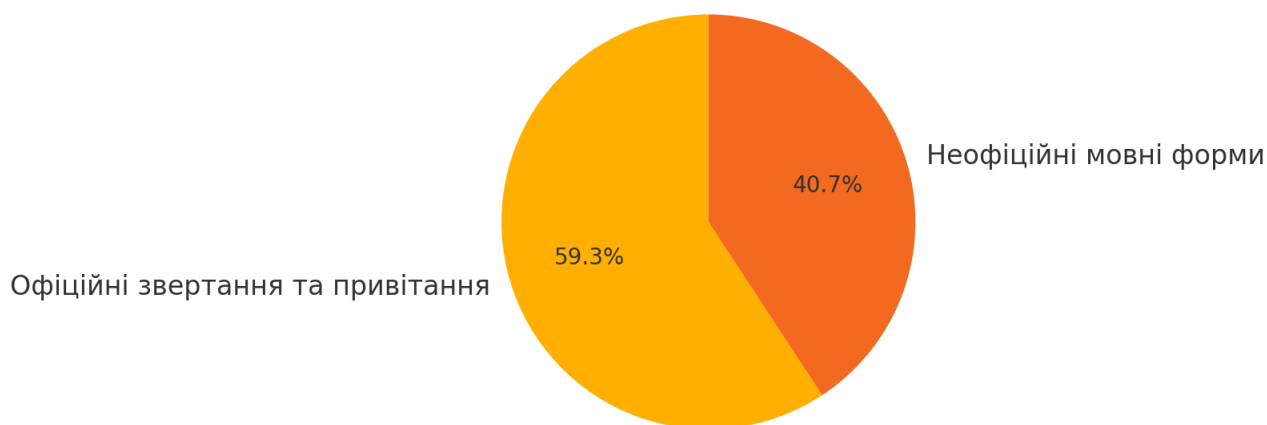
відбулася, але й виражають емоційний настрій, створюючи приємну атмосферу для спілкування. Наприклад, у спілкуванні між друзями або членами родини фраза «Як ти?» може бути сприйнята не просто як питання, але й як ознака турботи та інтересу до стану іншої людини.

Емоційно забарвлені привітання є важливою частиною неофіційної комунікації, оскільки вони дозволяють виразити більше, ніж просто бажання розпочати розмову. Привітання типу «Привіт, як справи?», «Радий тебе бачити!» або «Ти як?» несуть в собі емоційну зарядженість і теплоту, що підкреслює справжній інтерес до співрозмовника. Це особливо важливо, коли люди не бачилися певний час, і їхня зустріч є подією, яка потребує додаткової емоційної підтримки. У китайському контексті можна зустріти схожі вирази, наприклад «最近怎么样?» (zuì jìn zěn me yàng?) — «Як справи останнім часом?» або «你好吗?» (nǐ hǎo ma?) — «Як ти?» — ці фрази також передають турботу і емоційну зацікавленість. Крім того, в неофіційній комунікації привітання можуть бути більш вільними, не такими стандартними, і навіть креативними або жартівливими, залежно від ситуації та близькості між співрозмовниками. Це можуть бути фрази, як «Знову зустрілися!» або «З чим тебе вітати?» — вони додають легкості та гумору в спілкування, створюючи атмосферу довіри і близькості. У китайській культурі також можуть використовуватися неформальні та жартівливі привітання, наприклад «又见面了!» (yòu jiàn miàn le) — «Знову зустрілися!» або «你忙吗?» (nǐ máng ma?) — «Ти зайнятий?» — що може бути використано між друзями або близькими людьми, щоб розвеселити і зробити атмосферу менш офіційною.

Отже, привітання в неофіційній комунікації є не лише засобом привітання, а й важливим елементом, що сприяє встановленню зв'язків і підтримці позитивних стосунків. Вони виражають інтерес, турботу та емоційний стан, що робить спілкування більш відкритим і комфортним для обох сторін.

У межах підрозділу здійснено детальний аналіз 27 висловлювань, репрезентативно відібраних із текстів офіційного та неофіційного мовлення

китайської та української мов. Ці мовні одиниці відображають різні стратегії комунікативної поведінки, властиві відповідним культурам і соціальним контекстам.

Діаграма 1.1. Кількість проаналізованих висловлювань

Із загального обсягу проаналізованих висловлювань 16 одиниць становлять приклади офіційного спілкування. До них належать титули, професійні й посадові звертання, а також формальні привітання, що вживаються в діловому, академічному чи суспільному контексті. Такі лексеми, як «先生», «尊敬的李总经理», «您好», «张教授», демонструють високий рівень дотримання етикету, підкреслюють соціальну ієрархію та потребу у збереженні дистанції між співрозмовниками.

У свою чергу, 11 висловлювань репрезентують неофіційний комунікативний простір. Це здебільшого емоційно забарвлені, інтимні або приятні звертання, що актуалізуються в побутовому або дружньому спілкуванні. Серед них – як китайські форми «宝贝» («крихітка»), «亲爱的» («дорога»), так і українські — «Привіт», «Миколо», «Друже». Вони демонструють прагнення до емоційного зближення, відкритості та індивідуалізації контакту.

Співвідношення цих двох груп демонструє деяку перевагу офіційного дискурсу (59%), що вказує на більш структуровану й нормативно регульовану

природу офіційного мовлення у відповідних культурах. Натомість неофіційна сфера, хоч і менш представлена (41%), наочно ілюструє багатство лексико-семантичних засобів для вираження суб'єктивних емоцій, довіри та близькості між учасниками комунікації.

2.2. Лексико-семантичні засоби вираження вибачень, подяки та згоди

Лексико-семантичні засоби вираження вибачень, подяки та згоди в китайському розмовному етикеті мають свою специфіку, що відображає культурні та соціальні особливості Китаю. У китайському суспільстві важливим є підтримання гармонії, ввічливості та поваги до співрозмовників, що також знаходить своє вираження в мовних формулах, які стосуються вибачень, подяки та згоди.

Вибачення є важливим аспектом китайського етикету, оскільки вони відображають основні культурні принципи взаємоповаги і гармонії. У китайській культурі важливо не тільки те, що ви кажете, але й як це сказано, особливо коли йдеться про вибачення. Однією з основних концепцій, яка визначає стиль вибачень, є збереження обличчя (面子, *miàn zi*), тобто репутації та соціального статусу особи. Через це китайці прагнуть уникати ситуацій, в яких вони могли б втратити своє обличчя або поставити під загрозу взаємоповагу. Вибачення в китайській культурі є вишуканим процесом, де часто важлива форма вираження. Одним із найбільш поширених виразів є 对不起 (*duì bù qǐ*), що перекладається як «Вибачте» або «Перепрошую». Цей вираз є універсальним і використовується в багатьох ситуаціях — від повсякденних випадків до більш серйозних ситуацій, коли необхідно виразити своє співчуття або жаль. Однак, навіть цей вираз має свою тональність, і в певних випадках може бути недоцільним для менш формальних ситуацій. Для ситуацій, що вимагають більшої серйозності, китайці використовують вираз 抱歉 (*bào qiàn*), що означає «Вибачте» або «Пробачте». Цей вираз має більш офіційний відтінок і зазвичай застосовується тоді, коли мова йде про серйозні помилки або ситуації, які вимагають більшого ступеня

ввічливості та формальності. Вираз 抱歉 вказує на більш глибоке усвідомлення провини і необхідність демонстрації поваги до іншої сторони. Ще одним поширеним варіантом вибачення є 不好意思 (bù hǎo yì si), що перекладається як «Мені незручно» або «Вибачте за незручність». Це менш формальне вибачення, яке часто використовується в повсякденному житті, коли людина не хоче створювати враження занадто суворого або формального вибачення. Цей вираз найчастіше застосовується в ситуаціях, де провини не є суттєвою, і вибачення повинно бути ввічливим, але не настільки офіційним. Для більш формальних або серйозних випадків китайці можуть використати вираз 请原谅 (qǐng yuán liàng), що означає «Будь ласка, пробачте». Це більш елегантний і шанобливий спосіб вибачення, який зазвичай застосовується в офіційних ситуаціях, коли необхідно показати глибоку повагу та серйозність своїх слів. Використання цієї форми вибачення підкреслює повагу до співрозмовника та готовність визнавати свою провини. Отже, лексичні варіанти вибачень у китайському етикеті варіюються залежно від контексту і ступеня провини. Важливо пам'ятати, що китайці надають великого значення збереженню гармонії в стосунках, і вибачення в цьому контексті стають засобом підтримки цього балансу. Вони часто намагаються уникати ситуацій, які можуть призвести до відкритих конфліктів чи втрати обличчя, і вибачення є важливим інструментом у досягненні цієї мети [19].

Подяка є важливим аспектом китайського етикету, оскільки вона виражає не тільки вдячність, але й глибоку повагу до співрозмовника, підтримуючи таким чином гармонійні стосунки. Як і вибачення, подяка в китайській культурі має багато рівнів, які залежать від контексту, емоційного настрою та соціальних відносин між людьми. Важливим елементом китайського етикету є вміння обирати правильні слова для вираження вдячності в залежності від ситуації, що дозволяє підтримувати баланс між формальністю та неформальністю. Найбільш поширеним і універсальним виразом подяки в китайській мові є 谢谢 (xiè xiè), що означає «Дякую». Цей вираз є достатньо нейтральним і може

використовуватися в широкому спектрі ситуацій — як в повсякденному житті, так і в більш формальних обставинах. Це слово стає невід'ємною частиною щоденного спілкування і широко використовуване серед китайців для вираження вдячності за будь-яку послугу чи допомогу. Важливим аспектом є те, що вираз 谢谢 також є універсальним для різних соціальних груп і міжособистісних стосунків. Для більш виразної подяки в китайській культурі часто використовують вираз 非常感谢 (fēi cháng gǎn xiè), що перекладається як «Щиро дякую» або «Величезна подяка». Цей вираз використовується тоді, коли людина хоче висловити особливу вдячність за щось значуще або важливе. Наприклад, його можуть застосовувати після отримання великої допомоги або за особливу увагу, яка дійсно була важливою для людини. Відмінною рисою цього виразу є його емоційна насиченість, що демонструє глибину вдячності. Ще одним варіантом є вираз 感谢你 (gǎn xiè nǐ), що перекладається як «Дякую тобі». Це більш особистий вираз подяки, який зазвичай вживається між близькими людьми або в менш формальних ситуаціях. Така форма є теплішою та інтимнішою, вона відображає більш глибоке особисте ставлення до людини, до якої адресована подяка. Цей вираз може використовуватися в ситуаціях, коли ви хочете висловити свою вдячність близьким друзям або родині, і не потребує формальності, яка супроводжує більш офіційні вирази. Іншою варіацією є 多谢 (duō xiè), що означає «Дуже дякую». Цей вираз є менш формальним, але також виразним і сильним у своїй емоційній забарвленості. Він зазвичай використовується в контекстах, де вдячність є відчутною, але не потребує високої офіційності. Наприклад, його можна почути у розмовах між друзями або колегами, коли хтось висловлює вдячність за невеликі, але значущі для нього жести або допомогу. Ці вирази демонструють різні рівні вдячності та близькості між людьми, що характерно для китайського етикету. Окрім цього, китайці часто використовують додаткові фрази або ввічливі вирази, які підкреслюють їхню повагу, навіть якщо сама подяка не вимагає такої уваги. Таким чином, культура подяки в Китаї є не лише способом вираження вдячності, але й важливим

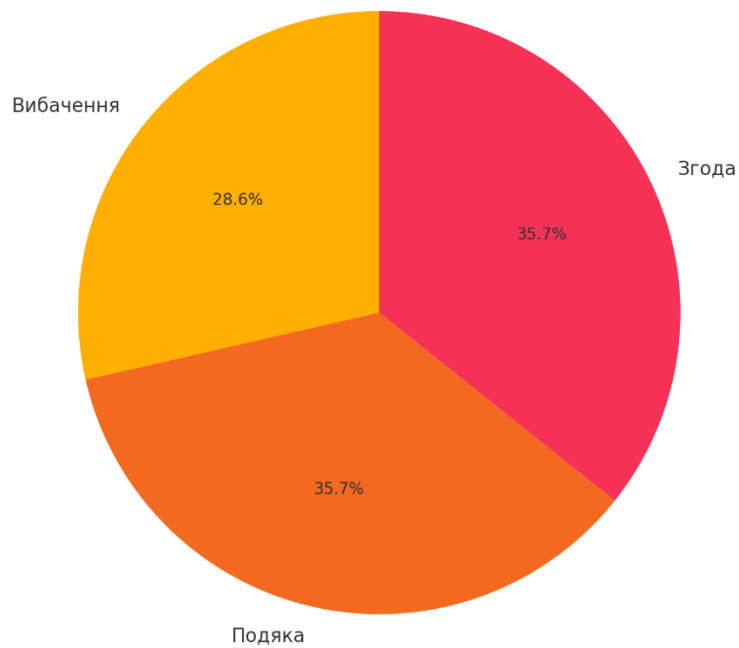
інструментом підтримання соціальних зв'язків, гармонії та взаємоповаги [20, с.233].

Згода є важливим елементом китайського етикету, оскільки вона не лише підтверджує готовність погодитись із пропозицією або умовами, але й демонструє повагу до співрозмовника та бажання підтримувати гармонійні відносини. Як і в інших випадках — вибачення та подяки, — вирази згоди в китайській культурі мають різні рівні формальності. Це дозволяє китайцям точно виражати своє ставлення до ситуації залежно від контексту, соціального статусу, а також стосунків між людьми. Найбільш загальним і універсальним виразом згоди є 好 (hǎo), що можна перекласти як «Добре». Цей вираз є простим, але водночас надзвичайно гнучким. Він підходить для будь-яких ситуацій — як формальних, так і неформальних. Його часто використовують у розмовах, щоб показати свою згоду з пропозицією або запитом, як у професійному середовищі, так і серед друзів чи членів родини. Завдяки своїй універсальності, цей вираз є одним із найпоширеніших у китайському мовленні, коли йдеться про підтвердження або прийняття чогось. Іншим популярним виразом є 行 (xíng), що перекладається як «Згоден» або «Можна». Це більш неформальний вираз згоди, який здебільшого вживається серед друзів або в родинних стосунках. Хоча він може використовуватися і в офіційних ситуаціях, це зазвичай трапляється в менш суворих контекстах, коли необхідно просто погодитись із запитом або планом. 行 (xíng) часто використовують у повсякденних ситуаціях, наприклад, коли хтось запитує, чи може щось зробити, і відповідь виявляється позитивною. Крім того, китайці активно використовують вираз 可以 (kě yǐ), що означає «Можна» або «Можна зробити». Цей вираз більш формальний, ніж 行 (xíng), і часто використовується в контекстах, коли потрібно дати дозвіл або згоджуватись із чимось у більш офіційних ситуаціях. Наприклад, коли йдеться про робочі питання, такі як змінити розклад або дозволити щось у службових справах, 可以 (kě yǐ) стане доречним виразом для згоди. Він також може використовуватися у формальних запитах або дозволах, що підкреслює

поважний тон і бажання взаємодіяти в межах встановлених правил. Ще одним дуже популярним виразом згоди є 没问题 (méi wèn tí), що перекладається як «Немає проблем» або «Все в порядку». Цей вираз став дуже популярним у повсякденному китайському житті, особливо серед молоді та в робочих колах, де він вказує на легкість і відсутність труднощів у виконанні прохання або завдання. Відзначається, що цей вираз зазвичай вживається, коли потрібно показати свою відкритість до виконання чогось, демонструючи впевненість у тому, що нічого не заважатиме втілити план чи ідею. Усі ці вирази показують різні рівні формальності та емоційного відтінку в китайській культурі. Згода не є лише підтвердженням, що хтось погоджується з чимось, а ще й сигналом про те, як людина ставиться до співрозмовника, з яким знаходиться в певному соціальному контексті. Тому важливо не лише вибирати правильний вираз для конкретної ситуації, а й враховувати, як це вплине на сприйняття вашого ставлення до інших.

Загалом, у китайському розмовному етикеті вирази вибачень, подяки та згоди є важливими засобами підтримання соціальної гармонії, встановлення ввічливих і коректних стосунків між людьми. Вибір формули залежить від ситуації, ступеня близькості між людьми та рівня формальності спілкування, що робить китайську мову дуже чутливою до контексту та культурних норм.

У межах підрозділу було проаналізовано загалом 14 висловлювань, що репрезентують різні функціональні типи мовленнєвої етикетної поведінки в китайській мові. Ці висловлювання було рівномірно згруповано за трьома категоріями відповідно до їхньої комунікативної мети: вибачення, подяка та згода.

Діаграма 1.2. Кількість проаналізованих висловлювань у 2.2.

Так, 4 одиниці стосуються вираження вибачень — це формули, що демонструють як офіційні, так і побутові способи перепрошення у китайському соціокультурному контексті. Вони охоплюють вирази різного ступеня ввічливості — від нейтрального 对不起 до глибше забарвлених 请原谅.

Категорію подяки становлять 5 лексичних одиниць, серед яких фігурують найбільш уживані в китайському мовленні формули вдячності: 谢谢, 感谢你, 非常感谢 тощо. Ці висловлювання ілюструють як повсякденне спілкування, так і офіційно-урочисті контексти. Також 5 висловлювань охоплюють лексеми, що виражають згоду — це такі мовні одиниці, як 好, 行, 可以, 没问题. Їх використання залежить від рівня формальності та соціальної дистанції між співрозмовниками.

Як засвідчує аналіз, кількісний розподіл між групами демонструє відносну збалансованість, що вказує на важливість кожного з цих аспектів у межах китайської мовної етикетної практики. Такий підхід дозволяє ґрунтовно дослідити лексико-семантичну специфіку мовленнєвих актів, спрямованих на підтримку соціальної гармонії та взаємоповаги в китайському суспільстві.

2.3. Табуйована лексика та типові помилки у спілкуванні з носіями китайської мови

У спілкуванні з носіями китайської мови важливо враховувати культурні та мовні особливості, оскільки певні вирази або слова можуть бути сприйняті як табу або образливі. Табуйована лексика в китайській мові, як і в будь-якій іншій культурі, зазвичай включає в себе слова та вирази, що порушують соціальні норми, є занадто прямими або неприємними для слухача, що може призвести до непорозумінь або навіть образ.

У китайській культурі існує ряд лексичних та соціальних обмежень, що визначають, які теми та вирази є неприпустимими в повсякденному спілкуванні. Ці табу є відображенням глибоких культурних традицій і принципів, таких як збереження обличчя (面子, miàn zi) та шанування соціальних норм і взаємоповаги. Уникання певних слів і тем є важливим аспектом етикету, що допомагає уникнути ситуацій, які можуть призвести до образ або непорозумінь. Одним із найбільш важливих табу є вибір слів, що стосуються тіла або хвороб. Китайці традиційно утримуються від обговорення тілесних функцій або хвороб, особливо у публічних місцях. Це пов'язано з тим, що такі теми можуть бути сприйняті як непристойні або занадто інтимні. Вирази, що прямо стосуються проблем із тілом або хворобами, можуть викликати дискомфорт у співрозмовника і бути розцінені як грубість. Наприклад, запитання типу "Тебе болить голова?" (你头疼吗?, Nǐ tóuténg ma?) або "Ти часто хворієш?" (你常生病吗?, Nǐ cháng shēngbìng ma?) можуть бути неприязно сприйняті, оскільки вони порушують особисту сферу людини і можуть вважатися занадто прямими або неделікатними. У китайському контексті більше цінується вміння зберігати дистанцію в обговореннях особистих або інтимних тем, навіть у випадку, коли мова йде про здоров'я.

Іншим важливим табу є критика на адресу сім'ї. В китайській культурі родина займає центральне місце, і китайці надають великого значення репутації

своїх близьких. Тому обговорення родинних справ, тим більше критика членів сім'ї, є дуже чутливим питанням. Слова або висловлювання, що стосуються негативної оцінки родини, можуть викликати сильне обурення або неприязнь. Наприклад, вирази типу "Твоя родина не дуже порядна" (你的家庭不太正派, Nǐ de jiāting bù tài zhèngrài) або "Твої батьки не зовсім добрі" (你父母不好, Nǐ fùmǔ bù hǎo) є неприязно сприйнятими, оскільки вони торкаються гідності сім'ї, що є важливим елементом особистого статусу в китайському суспільстві. Крім того, висловлювання, які можуть ставити під сумнів моральний авторитет чи доброчесність родини, є неприпустимими і можуть спричинити серйозне напруження в стосунках між людьми.

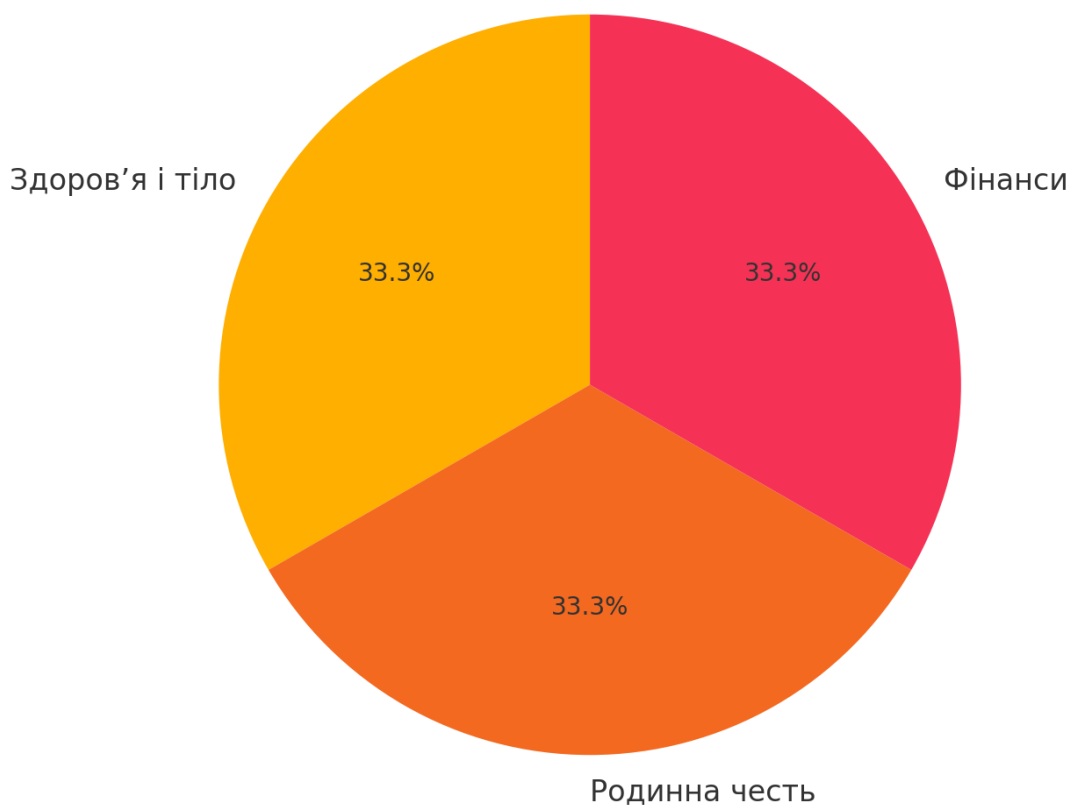
Ще однією чутливою темою, яка є під табу в китайському спілкуванні, є прямі запитання про гроші та особисті фінанси. Запитання, що стосуються заробітку, витрат або фінансового становища людини, є надто інтимними та можуть поставити співрозмовника в незручне становище. Китайці звикли уникати таких розмов, оскільки вважають, що це порушує особисту приватність і може призвести до втрати обличчя або образи. Запитання типу "Скільки ти заробляєш?" (你赚多少钱? Nǐ zhuàn duōshao qián?) або "Як ти зберігаєш свої гроші?" (你怎么存钱? Nǐ zěnmē cún qián?) можуть бути сприйняті як недоречні або непристойні, особливо в контексті неформального спілкування. Замість цього люди можуть обирати нейтральніші питання, такі як "Чи добре твоє фінансове становище?" (你的经济状况怎么样? Nǐ de jīngjì zhuàngkuàng zěnmē yàng?) або "Ти зберігаєш гроші для майбутнього?" (你为将来存钱吗? Nǐ wèi jiānglái cún qián ma?), що є більш делікатними і менш особистими [21].

Загалом, культурні табу в китайському спілкуванні визначають важливі соціальні норми і правила, які допомагають підтримувати гармонійні стосунки та взаємоповагу між людьми. Невміння враховувати ці нюанси може призвести до соціального дискомфорту і порушення етикету. Наприклад, коли мова йде про гроші або смерть, важливо враховувати, як правильно формулювати питання або вирази, щоб не поставити співрозмовника в неприємне становище. Врахування

культурних табу є важливим аспектом спілкування, оскільки це допомагає уникнути непорозумінь і підтримувати гармонію у відносинах між людьми.

Отже, при спілкуванні з носіями китайської мови важливо пам'ятати про культурні та соціальні норми, які можуть значно відрізнятися від тих, що поширені в інших культурах. Врахування цих аспектів допоможе уникнути помилок і забезпечить більш гармонійне та ефективне спілкування.

У межах підрозділу було проаналізовано 9 мовленнєвих одиниць, кожна з яких репрезентує певну категорію табуйованого або культурно чутливого висловлювання в китайському розмовному етикеті. Відібрані приклади охоплюють три основні семантичні зони, що виявляють найбільшу чутливість у китайському культурному контексті: теми здоров'я й тіла, родинної честі та фінансів.

Діаграма 1.3. Кількість проаналізованих висловів у 2.3.

З них 3 висловлювання пов'язані з тематикою тілесних функцій і хвороб (наприклад, «你头疼吗?» — «Тебе болить голова?»), що порушують приватну сферу людини і сприймаються як недоречні, особливо в публічному або

малознайомому середовищі. Ці приклади демонструють, наскільки в китайській культурі важливо зберігати дистанцію та уникати надмірної відкритості в особистих питаннях.

Ще 3 одиниці припадають на висловлювання, що критикують або ставлять під сумнів репутацію родини (зокрема, «你父母不好» — «Твої батьки не зовсім добрі»), які сприймаються як глибоко образливі. У цьому випадку табу базується на повазі до родинної честі, що є одним із ключових принципів китайського етикету.

Останні 3 висловлювання стосуються особистих фінансів, заробітку або накопичень (наприклад, «你赚多少钱?» — «Скільки ти заробляєш?»). У китайській комунікативній культурі подібні запитання часто прирівнюються до втручання у приватне життя, що може викликати незручність або навіть соціальне засудження.

Аналіз засвідчив, що табуйовані теми в китайському мовленні чітко структуровані і глибоко вкорінені в етико-соціальні засади культури. Виявлені одиниці не лише репрезентують мовні бар'єри, а й ілюструють концепт «збереження обличчя» як центральну цінність у китайському суспільстві. Правильне розуміння та уникнення подібних висловлювань у міжкультурному спілкуванні є запорукою успішної комунікації та підтримання поважних стосунків.

ВИСНОВОК

Вивчення мовного етикету в китайській культурі є важливим аспектом, оскільки він дає змогу краще зрозуміти, як комунікація функціонує в китайському суспільстві, і як культурні особливості та історичні традиції визначають мовні норми та практики. Мовний етикет в Китаї має глибоке коріння в конфуціанських традиціях, які наголошують на гармонії, взаємоповазі та підтримці соціального порядку. Концепція "обличчя" (miàn zi), яка є однією з основ китайського комунікативного етикету, підкреслює важливість збереження репутації людини в межах соціальних взаємодій. Це поняття охоплює не лише особисту гідність, але й соціальну позицію, що робить вибір слів та виразів надзвичайно важливими.

Особливості ввічливості в китайській мові включають багатий спектр лексико-семантичних засобів, які використовуються для вираження поваги, подяки, вибачень, згоди та інших соціальних жестів. У китайській мові присутні різні рівні формальності, що дозволяють адаптувати стиль спілкування до ситуації та статусу співрозмовника. Наприклад, використання простих фраз, таких як "xièxiè" (дякую), або більш формальних варіантів, таких як "fēicháng gǎnxiè" (щиро дякую), показує не тільки відмінності в ступені ввічливості, але й важливість врахування контексту при комунікації.

Практичні аспекти лексико-семантичного вираження ввічливості включають широкий спектр засобів, від привітань і звертань до виразів вибачень, подяки та згоди. У китайському мовному етикеті важливо правильно підібрати форму звертання, що відповідає соціальним нормам і ситуаціям, а також урахувати різницю між офіційною та неофіційною комунікацією. Наприклад, у неформальних обставинах використовуються більш прості й теплі фрази, тоді як в офіційних ситуаціях застосовуються більш формальні та суворі вирази. Табуїзована лексика та помилки, що виникають у спілкуванні з носіями китайської мови, також є важливою темою для розгляду. У китайській культурі існують слова та фрази, що мають негативне значення або є неприязними для вживання в певних контекстах, що підкреслює важливість знання культурних

нюансів для успішної комунікації. Наприклад, прямі запитання про фінанси чи обговорення сімейних справ можуть бути сприйняті як вторгнення в особисту сферу та викликати непорозуміння.

Таким чином, мовний етикет в китайській культурі являє собою складну систему комунікативних правил, що відображають глибокі культурні цінності, історичні традиції та соціальні норми. Розуміння цих аспектів має велике значення для ефективної комунікації з носіями китайської мови, адже правильне використання лексико-семантичних засобів допомагає створити атмосферу взаємоповаги, гармонії та співпраці в міжкультурних взаємодіях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Литовченко В. М. Мовленнєвий етикет як компонент комунікації. Науковий вісник Ізмаїльського державного педагогічного інституту. 2000. С. 175–177.
2. Традиційна китайська культура. Етикет у відносинах між чоловіком і жінкою | Фалунь Дафа – Мінхуей. Фалунь Дафа – Мінхуей. URL: <https://uk.minghui.org/html/articles/2024/1/25/1872.html> (дата звернення: 06.03.2025).
3. Сюн Юйсян. Chinese humble language in cultural background. Мова і культура (Науковий журнал). Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К.: ТОВ «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2019. Вип. 22, Том II (197). С. 478–484.
4. Любимова Ю. С. Функціональні особливості дослідження засобів та способів вираження категорії модальності в сучасній китайській мові. Одеський лінгвістичний вісник. 2016. Вип. 5(1). С. 87–91.
5. Ван Ю. Евфемізми в китайській мові. Китаєзнавчі дослідження. 2016. Вип. 1-2. С. 110–114.
6. Любимова Ю. С. Функціонально-семантичне поле модальності в сучасній китайській мові. Київ, 2016. 205 с.
7. Yufeng Zhao. A Study of Nonverbal Communication in China-U.S. Business Negotiation. 2020. DOI: <https://doi.org/10.56397/SSSH.2022.11.04>.
8. Паламарчук О. Л., Стрельчук Г. П., Ісаєва Н. С., Кірносорова Н. А., Шевченко М. В. Українсько-китайський словник лінгвістичної термінології. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2011.
9. Культура ділового етикету китайців. URL: <https://studfile.net/preview/16474681/> (дата звернення: 06.03.2025).
10. Война М. Евфемізми у китайській мові як засіб репрезентації лінгвокультурної інформації. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 42, Том 1. С. 149–155.

11. Horng-Yi Lee. Linguistic Politeness in the Chinese Language and Culture. Theory and Practice in Language Studies. 2020. DOI: <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.1001.01>.
12. Трубіщина В. І. Конфуціанські цінності та їх вплив на формування змісту морального виховання в Китаї у XX ст. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/6_2011/70.pdf.
13. Yang P. Nonverbal communication in Mandarin Chinese talk-in-interaction. Saarbrücken, Germany: LAP Lambert Academic Publishing, 2013.
14. Dániel Z. Kádár, Yongping Ran. Globalisation and Politeness: A Chinese Perspective. 2019. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108182119.012>.
15. Дрогомирецький П. П., Ілійчук І. В. Основи китаїстики: Навчально-методичний посібник. 2017. С. 64.
16. Pawel Zygodlo. Chinese Politeness (Lima) – Theory and Practice. 2019. DOI: <https://doi.org/10.12783/dtssehs/icss2016/9204>.
17. Yuling Pan, Dániel Z. Kádár. Politeness in Historical and Contemporary Chinese. Continuum International Publishing Group, 2011.
18. Dániel Z. Kádár, Yuling Pan. Politeness in China. URL: https://www.academia.edu/10124346/Politeness_in_China_In_Politeness_in_East_Asia_Cambridge_University_Press.
19. Li Yue. Cross-Cultural Communication within American and Chinese Colleagues in Multinational Organizations. Proceedings of the New York State Communication Association. 2011. Vol. 2010, Article 7. URL: <http://docs.rwu.edu/nyscaproceedings/vol2010/iss1/7>.
20. Сюн Юйсян. Definition and classification of Chinese polite words and cross-cultural communication. Мова і культура (Науковий журнал). Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К.: ТОВ «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2020. Вип. 22, Том V (200). С. 232–238.
21. Allan K., Burrige K. Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 300 с.